

© T.C. Adalet Bakanlığı, 2015. Bu gayri resmi çeviri, Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü İnsan Hakları Daire Başkanlığı tarafından yapılmış olup, Mahkeme'yi bağlamamaktadır.

© Republic of Turkey, 2015. Unofficial translation made by the Human Rights Department of the Ministry of Justice Directorate General for International Law and Foreign Relations This translation does not bind the Court.

© République de Turquie, 2015. Cette traduction non officielle a été faite par la Direction des Droits de l'Homme de l'Unité des Relations extérieures et juridiques du Ministère de la Justice. Elle ne lie pas la Cour.

Tematik Bilgi Notu – Yaşamın Sona Erdirilmesi

Temmuz 2015

İşbu Tematik Bilgi Notu, Mahkeme açısından bağlayıcı değildir ve tüm ayrıntıları içermemektedir.

Yaşamın sona erdirilmesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

Mahkeme Kararları

Pretty / Birleşik Krallık

29 Nisan 2002

Başvuran, tedavisi olmayan ve kasları etkileyen dejeneratif bir hastalık olan motor-nöron hastasıdır. Hastalığın son aşamalarının ıstırap verici olduğu göz önüne alındığında başvuran, nasıl ve ne zaman öleceğine karar verebilmeyi istemiştir. İntihar etmek İngiliz hukukunda bir suç teşkil etmezken, intihara yardım etmek suçtur. Hastalığı yüzünden, başvuran tek başına intihar edememektedir ve eşinden yardım etmesini istemektedir. Yetkililer, bu talebi reddettiği için, başvuran, eşinin kendisine ölmesi için yardım ettiğinde hakkında kovuşturma başlatılmayacağı konusunda teminat olmadığından şikâyetçi olmuştur.

Mahkeme, yaşam hakkının, dil çarpıtılmaksızın, tamamen zıttı olan ölüm hakkını getirdiği şekilde yorumlanamayacağına hükmederek, **Sözleşme'nin 2. maddesinin** (yaşam hakkı) ihlal edilmediğine karar vermiştir.

Mahkeme, ayrıca, **Sözleşme'nin 3. maddesinin** (insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele yasağı) ihlal edilmediğine karar vermiştir. Başvuranın hayatını sonlandırma olanağına sahip olmadığı takdirde acı içinde bir ölümle yüzleşeceğine ilişkin düşüncesine, anlayışlı olmaktan başka bir şey elden gelmese bile, Devlet'in pozitif yükümlülüğü, Devlet'in 3. maddenin öngörmediği bir yükümlülük olan hayata son vermeye yönelik yaptırımlara izin vermesini gerektirmektedir.

Son olarak, Mahkeme **Sözleşme'nin 8. (özel hayata saygı), 9. (vicdan özgürlüğü) ve 14. (ayırımçılık yasağı) maddelerinin** ihlal edilmediğine hükmetmektedir.

Haas / İsviçre

20 Ocak 2011

Bu dava, özel hayata saygı hakkına istinaden, Devlet'in, intihar etmek isteyen hasta bir adama, acı duymadan ve başarısızlık riski olmadan hayatına son verebilmesi için, öldürücü bir maddeye (sodyum pentobarbital) doktor reçetesi olmadan erişebilmesine izin verip vermemesi gerektiği konusundadır.

Mahkeme, **Sözleşme'nin 8. maddesinin** (özel hayata saygı hakkı) ihlal edilmediğine karar vermiştir. Mahkeme özellikle, Avrupa Konseyi'ne üye Devletlerin, kişinin hayatına nasıl ve ne zaman son verilmesi konusunda karar verme hakkına ilişkin görüş birliğine varmadıklarını gözlemlemiştir. Üye Devletlerin büyük çoğunluğu, kişinin hayatına son verme hakkından ziyade (Sözleşme'nin 8. maddesi), hayatını korumaya (Sözleşme'nin 2. maddesi) daha çok önem vermektedirler. Devletler bu nedenle, bu kapsamda geniş bir takdir yetkisi kullanmaktadırlar. Ayrıca başvuranın sodyum pentobarbital elde etmesine izin veren bir sağlık raporuna etkili bir şekilde erişimi olup olmaması gerektiğine ilişkin olarak (aksi takdirde, ne zaman ve nasıl öleceğini seçme hakkı teorik ve asılsız olurdu), Mahkeme, başvuranın iddia ettiği gibi kendisine yardım etmeye istekli bir uzman bulamadığı konusunda ikna olmamıştır.

Koch / Almanya

19 Temmuz 2012

Evlerinin önünde düşmesinin ardından, başvuranın eşi 2002 tarihinden beri neredeyse tamamen felç durumdadır, yapay solunuma ve bakıcılar tarafından devamlı bakıma muhtaçtır. İntihar ederek, kendi tanımıyla saygın olmayan bu hayata son vermek istemektedir. Başvuranın öldürücü dozda ilaç verilmesine ilişkin olarak eşinin adına yaptığı talep reddedilmiştir. Yetkililer, söz konusu iznin yalnızca hayat destekleyici veya hayat koruyucu amaçlı olarak verilebileceğine ve bir kişinin hayatına son vermesine yardım etme amaçlı böyle bir iznin verilemeyeceğine hükmetmiştir.

Mahkeme, Alman mahkemelerin, başvuranın kendi adına ve eşi adına dile getirdiği söz konusu karara ilişkin şikâyetinin esastan incelemeyi reddetmelerinin, **Sözleşme'nin 8. maddesi** (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) uyarınca usulü haklarını ihlal ettiğine hükmetmiştir.

Gross / İsviçre (Başvuru no. 67810/10)

30 Eylül 2014– (Büyük Daire kararı)

Dava, klinik bir hastalığı olmadığı halde hayatına son vermek isteyen yaşlı bir kadının şikâyeti hakkındadır. Başvuran, intihar etmesi için İsviçreli yetkililerin kendisine öldürücü dozdaki ilacın verilmesine izin vermedikleri konusunda şikâyetçidir. Başvuran, İsviçreli yetkililerin, hayatının ne şekilde ve ne zaman sona ereceğine karar verme hakkından

faydalanmasına izin vermeyerek Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. maddesini (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) ihlal ettiklerini ileri sürmüştür.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 14 Mayıs 2013 tarihli [Daire kararında](#), oy çoğunluğuyla, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. maddesinin (özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı) ihlal edildiğine hükmetmiştir.

Dava, 7 Ekim 2013 tarihinde, İsviçre Hükümeti'nin talebi üzerine [Büyük Daire'ye havale edilmiştir](#).

İsviçre Hükümeti 2014 yılının Ocak ayında Mahkeme'ye başvuranın 2011 yılının Kasım ayında öldüğünün anlaşıldığını bildirmiştir.

30 Eylül 2014 tarihli Büyük Daire kararında, Mahkeme oy çoğunluğuyla başvuruyu kabul edilemez olarak nitelendirmiştir. Mahkeme, başvuranın şikâyetinin esasıyla ilgili Mahkeme'yi yanlış yönlendirmeye çalıştığı sonucuna varmıştır. Özellikle, başvuran ölümünün avukatı tarafından bilinmesini önlemek için özel önlemler almıştır, böylece Mahkeme'nin de davaya ilişkin yargılama işlemlerini sonuçlandırmasına engel olmuştur. Mahkeme, sonuç olarak, başvuranın bireysel başvuru hakkını kötüye kullandığına hükmetmiştir (Sözleşme'nin 35 §§ 3 (a) ve 4. maddeleri). Bu karar, 14 Mayıs 2013 tarihli henüz nihaileşmeyen kararın bulgularını yasal olarak geçersiz kılmıştır.

Lambert ve Diğerleri / Fransa

5 Haziran 2015 (Büyük Daire)

Başvuranlar, 2008 yılında geçirdiği bir trafik kazasında başından yaralanması sonucu kol bacak ve bedeni toptan felç olan Vincent Lambert'in annesi, babası, üvey erkek kardeşi ve kız kardeşidirler. Başvuranlar, özellikle, Fransız Danıştay'ın, diğerleri arasında, üç doktordan oluşan bir jürinin hazırladığı sağlık raporuna dayanarak, yapay beslenmesine devam etmemesi için Vincent Lambert'i tedavi eden doktor tarafından alınan 11 Ocak 2014 tarihli kararı kanunlara uygun olarak nitelendirmesi konusunda şikâyetçidirler. Başvuranlar, özellikle yapay olarak beslenmesine devam edilmemesinin Devlet'in Sözleşme'nin 2. maddesi uyarınca (yaşam hakkı) yükümlülüklerine aykırı olduğunu ileri sürmüşlerdir.

Mahkeme, Fransız Danıştay'ın 24 Haziran 2014 tarihli kararının icra edilmesi halinde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 2. maddesinin (yaşam hakkı) ihlal edilmiş olmayacağına hükmetmiştir.

Mahkeme, özellikle, Avrupa Konseyi'ne üye Devletler arasında hayatın devam etmesini sağlayıcı tedavinin kaldırılmasına izin verilmesini destekleyen bir fikir birliği bulunmadığını gözlemlemektedir. Bu kapsamda, yaşamın sonlandırılmasına ilişkin olarak, Devletlere takdir payı bırakılmalıdır. Mahkeme, 22 Nisan 2005 tarihinde kabul edilen kanun hükümlerinin Fransız Danıştay'ın yorumladığı şekliyle, mevcut davadakine benzer durumlarda doktorların verdikleri kararları kesinlik içinde yeterince açık bir şekilde düzenleyen yasal bir çerçeve teşkil ettikleri görüşündedir.

Mahkeme, ayrıca, büyük ölçüde tıbbi, hukuki ve etik meselelere ilişkin olan mevcut davadaki meselelerin öneminin farkındadır. Davanın koşullarında, Mahkeme, tedavinin sonlandırılmasına ilişkin kararın iç hukuka ve Sözleşme'ye uygun olup olmadığını tespit etmenin ve iç hukuk uyarınca hastanın isteklerinin yerine getirilmesinin yerel makamların öncelikli görevi olduğunu hatırlatmaktadır.

Mahkeme'nin görevi, Devletlerin Sözleşme'nin 2. maddesinden doğan pozitif yükümlülüklerine uyup uymadığını incelemekten ibarettir.

Mahkeme, Fransız Danıştay'ın yorumladığı haliyle, iç hukukta belirlenen yasal çerçevenin ve titizlikle gerçekleştirilen karar alma mekanizmasının 2. maddenin gerektirdiklerine uygun olduğuna karar vermiştir.

Mahkeme, mevcut davanın, detaylı uzman raporları ve en üst düzey tıbbi ve etik organlardan alınan genel görüşler ışığında, her görüşün ifade edildiği ve her yönün dikkatlice değerlendirildiği derin incelemeye tabi tutulduğu sonucuna varmıştır.

Mahkeme'nin kabul edilebilirlik hakkındaki kararları

Sanles Sanles / İspanya

26 Ekim 2000

Başvuranın eniştesinin 1968 yılında yaşadığı bir kazanın ardından bütün vücudu felç olmuştur ve onurlu bir şekilde ölme hakkına ilişkin davası derdest haldeyken, üçüncü bir tarafın yardımıyla Ocak 1998 tarihinde intihar etmiştir. Başvuran, eniştesinin hayattayken açtığı davaya devam etmesi için yasal olarak eniştesinden vekâlet almıştır. Mahkeme önünde başvuran, onurlu bir hayat veya onurlu bir ölüm hakkının tanınmasını veya eniştesinin kendisine tolerans gösterilemeyecek seviyede acı veren felçli durumuna, hayatına son verme isteğine müdahale edilmemesini talep etmiştir. Başvuran ayrıca, eniştesinin özgürlük veya vicdan özgürlüğü hakkına Devlet'in müdahale ettiği ve ceza kanunu uyarınca intihar etmek ve yatalak bir kişiye intihar etmesi için yardım etmek arasındaki eşitsizlik konularında şikayetçi olmuştur. Son olarak, başvuran İspanya Anayasa Mahkemesi önündeki yargılama işlemlerinin uzunluğundan ve adil olmayışından şikâyetçi olmuştur.

Mahkeme, Sözleşme'nin 2. (yaşam hakkı), 3. (insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele yasağı), 5. (özgürlük ve güvenlik hakkı), 6 (adil yargılanma hakkı), 8 (özel hayata saygı hakkı), 9 (vicdan özgürlüğü) ve 14 (ayırımcılık yasağı) maddeleri uyarınca başvuruyu **kabul edilemez olarak** nitelendirmiştir. Mahkeme, başvuranın, iddia edilen Sözleşme ihlallerinden doğrudan etkilenmediği gerekçesiyle, söz konusu ihlallerden dolayı mağdur olduğunu ileri süremeyeceğine hükmetmiştir.

Not: Avrupa İnsan Hakları Komisyonu¹, daha önce başvuranın eniştesi tarafından yapılan bir başvuruyu kabul edilemez olarak (kişi bakımından yetkisizlik) nitelendirmiştir – Bkz., Komisyon'un 17 Mayıs 1995 tarihli [Sampedro Camean / İspanya](#) kararı.

[Ada Rossi ve Diğerleri / İtalya](#)

16 Aralık 2008

Ağır engelleri olan başvuranlar ve engelli kişilerin çıkarlarını savunan kişiler, koma halindeki bir mağdurun yapay beslenmesinin ve sıvı almasının durdurulmasına ilişkin yerel mahkeme kararından ve bu kararın icrasının başvuranlar üzerinde bulunması muhtemel etkilerden şikâyetçi olmuşlardır. Başvuranlar, Sözleşme'nin 2. (yaşam hakkı) ve 3. (insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele yasağı) maddelerine dayanmışlardır.

Mahkeme, başvuranların iddia edilen ihlaller nedeniyle doğrudan mağdur olduklarının söylenemeyeceğine ve başvuranların potansiyel mağdurlar olarak görülemeyeceğine hükmederek, başvuruyu **kabul edilemez** olarak (kişi bakımından yetkisizlik) nitelendirmiştir. Mahkeme özellikle ilke olarak, başvuran için bir kanunun yalnızca var olmasının Sözleşme uyarınca haklarını ihlal ettiğini iddia etmeyi yeterli bulmadığını hatırlatmaktadır; kanunun kendisine zarar verecek şekilde uygulanmış olması gerekmektedir. Ayrıca bireysel başvuru yoluna gidilmesi, Sözleşme'nin olası ihlalini önlemek için kullanılamaz: yalnızca oldukça istisnai durumlarda, gelecekte bir ihlalin doğması riski nedeniyle Sözleşme ihlalinden dolayı mağdur olduğunu iddia edebilir.

[Nicklinson ve Lamb / Birleşik Krallık](#)

23 Haziran 2015 (kabul edilebilirlik kararı)

Bu dava, doktor destekli intihar ve gönüllü ötenaziye ilişkin Birleşik Krallık kanunu uyarınca getirilen yasağa ilişkindir.² Birinci başvuran, kilitli kalma sendromu hastası (şu anda merhum) ve yaşamına son vermek isteyen Tony Nicklinson'un eşi, yerel mahkemelerin, Birleşik Krallık'ta doktor destekli intihara ilişkin kanunların kendisinin ve eşinin özel ve aile hayatına saygı hakkına uygun olup olmadıklarını belirlemediklerinden şikâyetçi olmuştur. Felçli olan ve yaşamına son vermek isteyen ikinci başvuran, rızasıyla ölümcül ilaçların kendisine verilmesi için gönüllü bir kişiye mahkeme tarafından izin verilmediği konusunda şikâyetçidir.

Mahkeme, her iki başvurunun da kabul edilemez olduğuna karar vermiştir. Birinci başvuruya ilişkin olarak, Mahkeme, Sözleşme'nin 8. maddesinin (özel ve aile hayatına saygı hakkı), mevcut davada olduğu gibi birincil mevzuattan kaynaklanan bir zorluğun esasının yerel mahkemelerce incelenmesini gerektiren usulü yükümlülükleri kapsamadığına hükmederek,

---

¹ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Avrupa Konseyi Bakanlar Kurulu ile birlikte, Temmuz 1954 ile Ekim 1999 tarihleri arasında Strazburg'da bulunan Avrupa İnsan Hakları Komisyonu, Sözleşmeciler Devletlerin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nden doğan yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğini denetlemiştir. Komisyon, 1 Kasım 1998 tarihinde Mahkeme daimi hale geldiğinde, kaldırılmıştır.

² Doktor destekli intihar, 1961 İntihar Kanunu'nun 2 (1) maddesi uyarınca yasaklanmış ve Birleşik Krallık hukuku uyarınca gönüllü ötenazinin cinayet olduğuna kanaat getirilmiştir.

söz konusu başvuranın açıkça dayanaktan yoksun olduğuna karar vermiştir. Her halükarda, Mahkeme, Yüksek Mahkeme jürisinin çoğunluğunun başvuranın şikayetinin esasını incelediklerini ve Pretty / Birleşik Krallık (bk., yukarıda 1. sayfa) kararından itibaren ilgili herhangi bir gelişmenin olduğunun kanıtlanmadığı sonucuna vardığı kanaatindedir. İkinci başvuruya ilişkin olarak, Mahkeme, Yüksek Mahkeme önünde başvuranın yalnızca doktor destekli intihara ilişkin yasak hakkındaki şikayetini dile getirdiğini ve belirli koşullar altında gönüllü ötenaziye izin verilmesi için adli bir usul izlenmesi gerektiğine ilişkin şikayetinden bahsetmediğini gözlemlemiştir. Bir Devlet'e karşı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi önünde şikayetçi olmak isteyen kişilerin ilk olarak ulusal hukuk sisteminde mevcut iç hukuk yollarını tüketmesi gerektiğini hatırlatan Mahkeme, başvuruyu iç hukuk yollarının tüketilmediği gerekçesiyle reddetmiştir.